

 Katsaus

HS-gallup poliittisena journalismina vuodesta 1945 nykypäivään

Kautta mielipidetutkimusten parisataavuotisen historian joukkoviestimet ovat olleet keskeisessä asemassa niiden tekijöinä, teettäjinä ja tulosten julkistajina. Yhdysvalloissa vaalimenestyksen ennakointi kiinnosti sanoma- ja aikakauslehtien ohella puolueita, ehdokkaita, talouselämää ja kansalaisia jo 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. (Smith 1990; Herbst 1993, 69–70; Suhonen 2006, 19–20.)

Poliittisissa mielipidemittauksissa alettiin soveltaa tilasto- ja käyttäytymistieteissä kehitettyjä tutkimusmenetelmiä 1930-luvulla. Georg Gallup perusti vuonna 1935 tutkimuslaitoksen nimeltä American Institute of Public Opinion palvelemaan lähinnä lehdistön tarpeita. Seuraavana vuonna hän voitti vahvimmat kilpailijansa presidentinvaalien tuloksen ennustamisessa. (Warren 2001, 87–90; Smith 1990.)

Toista linjaa mielipidetutkimusten kentällä edusti suomalaissyntyinen Emil Hurja, jonka salaisiin tutkimuksiin perustuva vaalikampanja nosti Franklin Rooseveltin Yhdysvaltain presidentiksi jo vuoden 1932 vaaleissa. Niin Hurjan kuin Gallupinkaan mielipidemittaukset eivät rajoittuneet vain ehdokkaiden kannatukseen, vaan ne koskivat laajasti myös politiikan sisältöä. (Holli 2002; Suhonen 2006, 16–19.)

Georg Gallupin myötävaikutuksella yleisen mielipiteen tutkimuslaitoksia perustettiin moniin läntisen Euroopan maihin toisen maailmansodan kynnyksellä, esimerkiksi Britanniaan ja Ranskaan vuonna 1937 (Broughton 1995, 1–3; Worcester 1991, 3–4). Svenska Gallupinstitutet aloitti toimintansa vuonna 1941 (Petersson & Holmberg 1998, 103). Mielipidetutkimusten aloittaminen ja vakiintuminen perustui näissä maissa merkittäville osin suurten sanomalehtien aktiivisuuteen, sillä tutkimuksia tehtiin paljolti uutisaineistoksi.

Mielipidemittausten teettäminen ja julkistaminen ovat poliittista journalismia kahdessa mielessä. Ensinnäkin niillä tehdään näkyväksi kansalaisten suhtautumista politiikan toimijoihin, prosesseihin ja sisältöihin. Journalismi toteuttaa tehtävänsä politiikkaa koskevan merkittävän tiedon välittäjänä samaan tapaan kuin välittäessään tietoa vallankäyttäjien toiminnasta yleisölleen. Poliittinen journalismi vertautuu tässä mielessä esimerkiksi urheilujournalismiin, joka on urheilua koskevan informaation journalistista välittämistä.

Poliittista sanan vahvemmassa mielessä gallupjournalismi on silloin, kun sillä on vaikutuksia yhteiskunnan poliittisiin prosesseihin ja niiden kautta päätösten sisältöön tai vaalien tuloksiin, tai kun politiikan toimijat tietoisesti käyttävät hyväkseen median esillä pitämää yleistä mielipidettä. Poliittinen journalismi on politiikkaa samaan tapaan kuin kulttuurijournalismin ajatellaan olevan kulttuuria.

Vahvimmillaan gallupjournalismin poliittisuus on median pyrkiessä mielipidemittausten avulla tietoisesti vaikuttamaan politiikan prosesseihin ja tuotoksiin. Tästä on kysymys silloin, kun mielipidetutkimuksia teetetään tukemaan jotakin poliittista tavoitetta tai kun mielipidemittausten tuloksia korostetaan tai vähätellään jonkin puolueen, poliitikon tai sisältövaihtoehdon hyväksi.

Poliittisella journalismilla ja gallupjournalismilla sen erityisalueena on funktionaalinen asema demokratiassa. Demokratiakäsityksestä riippuu ovatko mielipidetutkimusten funktiot myönteisiä vai häiriöfunktioita. Yksilöt politiikan viimekätisiksi toimijoiksi katsova liberalistinen ajattelu on luonut edellytykset mielipidetutkimusten ja gallupjournalismin synnylle ja sen nykyiselle vahvalle asemalle. (Verba 1996; Herbst 1993; Salmon & Glasser 1995.)

Liberalistisen ajattelutavan sisällä vallitsee jännite välittömän ja edustuksellisen demokratian ihanteiden välillä. Edellinen toteutuu, kun kansalaisten mielipiteet välittyvät poliittiseen päätöksentekoon kansanäänestysten tai edustavien mielipidemittausten kautta (Bryce 1965 [1895]; Gallup & Rae 1940; Gallup 1965). Edustuksellisuuden kannattajat lähtevät siitä, että vaaleissa kansalaiset luovuttavat edustajilleen vallan tehdä päätöksiä ja vastuun niistä. Asiakysymyksiin kansalaiset voivat ottaa kantaa valitsemalla ehdokkaista näiden esittämien yhteiskunnallisten tavoitteiden perusteella. Vallankäytön kontrolli toteutuu seuraavissa vaaleissa. (vrt. Nieminen 1998; Reunanen 2003, 30–36.) Edustuksellisen politiikan puitteissa mielipidemittaukset koskevat politiikan toimijoiden kannatusta tai välittävät vaaliedokkaille kansalaisten käsityksiä politiikan sisällöistä.

Tässä kirjoituksessa tarkastelen millaista poliittista journalismia Helsingin Sanomat on harjoittanut teettäessään mielipidemittauksia ja julkaistessaan niitä koskevia uutisia ja artikkeleita. Kiinnitän huomiota siihen, miten lehti kytkee mielipidetutkimukset demokratiaan. Kuvaan gallupjournalismin kehittymistä Suomen Gallup Oy:n perustamisvuodesta 1945 lähtien. Tarkastelut perustuvat tekemääni sisällönanalyttiseen tutkimukseen (jonka toteutuksesta lähemmin Suhonen 2006, 75–111).

Passiivista gallupjournalismia 20 vuotta

Mielipidetutkimuksen ja lehdistön välinen kytkentä oli erityisen vahva Suomen Gallup Oy:n aloittaessa toimintaansa vuoden 1945 syksyllä. Sanoma Osakeyhtiö tuki tutkimuslaitoksen perustamista ja sopi viidentoista muun sanomalehden tapaan tulosten julkaisemisesta¹. Lehtiyhtiön markkinointitehtävissä toiminut maisteri Artturi Raula oli käynyt USA:ssa tutustumassa mielipide- ja markkinointitutkimukseen ja saanut George Gallupilta tukea ajatukseensa toiminnan aloittamisesta Suomessakin (Lotti 1994, 19; 2006, 7).

Helsingin Sanomat huomioi Suomen Gallup Oy:n toiminnan alkamisen näyttävästi. Syksyn mittaan lehti raportoi Gallupin organisaation rakentamisesta, tutkijoiden kouluttamisesta, kansainvälisestä yhteistyöstä, ensimmäisestä tutkimuksesta, sen menetelmistä ja toiminnan alun kokemuksista. Ensimmäisen tutkimuksen haastat-

telut tehtiin marraskuussa ja joulukuun puolivälissä julkaistiin ensimmäinen uutinen tuloksista. Se koski kansalaisten käsityksiä ulkomailta tuotavien tavaroiden tärkeysjärjestyksestä. Marraskuun haastatteluissa kyseltiin myös SOK:n toimeksiannosta kuluttajien mielipidettä siitä, kummassa saa parempaa palvelua: yksityisissä vai osuuskau-poissa (Lotti 2006, 7). SOK:lle tehdyn tutkimuksen tuloksia ei raportoitu Helsingin Sanomissa.

Ensimmäisen gallupuutisen jälkeisinä päivinä tuloksia ja Gallupin toiminnan aloit-tamista kommentoitiin pääkirjoituksessa, pakinassa ja pilapiirroksessa.

Ilmeistä on, että Gallup-tutkimuksella voidaan saada selville mielipidesuuntauksia, joilla on yleistäkin merkitystä. Eräänlaisena epävirallisena kansanäänestyksenä sillä on oma arvonsa, jota on omiaan vahvistamaan tutkimuksen määrätietoinen käyttö ja ohjaus todella arvokkaisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin. Jatkoa jätään odottamaan mielenkiinnolla.

(HS, toinen pääkirjoitus 15.12.1945)

Vaikka pääkirjoitus tarjosikin ”Gallup-tutkimukselle” paikkaa demokratian insti-tuutioiden joukossa, Helsingin Sanomien Gallupjournalismi oli näyttävän alun jälkeen hyvin passiivista. Parinkymmenen vuoden ajan tutkimusaiheiden valinta ja ajankoh-dasta päättäminen näyttävät olleen Gallupin käsissä. Sen tutkijat myös kirjoittivat leh-tijutut.

Lehden journalistinen rooli rajoittui palstatilan tarjoamiseen. Pääuutissivulla ei näille Gallup-jutuille juuri ollut sijaa. Ne julkaistiin Kotimainen Gallup -logon alla pää-kirjoitussivun oikeassa alareunassa. Nämä kotimaiset gallupuutiset muodostuivat omaksi genrekseen, jolla oli uutisen ja asiantuntija-artikkelin piirteitä. Uutinen se oli selostaessaan tuoreita ”gallup-, mielipide- ja mielialakyselyiden” tuloksia ajankohtai-sista aiheista. Tulosten käsittelytapa kuitenkin muistutti asiantuntevuudessaan alan ammattilaisen tekstiä.

Helsingin Sanomien tapa käsitellä mielipidetutkimuksia ei poikennut tuon ajan muusta journalismista. Risto Kuneliuksen (1994) tutkimuksen mukaan sodanjälkei-sen vuosikymmenien uutisjournalismi tyytyi välittämään muiden puheita yleisölleen puuttumatta niihin sen aktiivisemmin kuin mitä julkaiseminen, sijoittaminen lehteen ja otsikointi merkitsi. Lehden puuttumatonta linjaa suhteessa mielipidetutkimuksiin kuvastaa myös se, että niitä käsiteltiin pääkirjoituksissa hyvin harvoin.

Vuosina 1945–1965 Helsingin Sanomat julkaisi keskimäärin 5–6 mielipidekyselyitä koskevaa kirjoitusta kuukaudessa. Niistä noin puolet oli Suomen Gallupin tekemiä ja julkaistiin Kotimainen Gallup -logon alla. Lähes toinen puoli oli ulkomaanuutisia, joista valtaosa oli Suomen Gallupin välittämiä ja kirjoittamia raportteja sen yhteistyökump-paneiden yhdessä tai erikseen tekemistä kyselyistä. Lehti julkaisi ne yleensä pääkirjoi-tussivullaan kotimaisten gallupuutisten rinnalla. Noina vuosikymmeninä tehtiin varsin paljon kansainvälisiä vertailututkimuksia, joissa Suomikin oli usein mukana.

Ulkomaisia tutkimusuutisia julkaisemalla Helsingin Sanomat, kuten jotkut muutkin sanomalehdet, tarjosivat suomalaisille mahdollisuuden verrata maansa oloja ja omia

mielipiteitään, arvojaan ja yhteiskunnallisia käsityksiään muissa länsimaissa vallitseviin. Sodan jälkeisessä taloudellisesti, ideologisesti ja poliittisesti epävarmassa tilanteessa tällaisella vertailulla saattoi olla huomattava merkitys kansallisen identiteetin rakentamiselle ja seuraavien vuosien kehitykselle.

Ulkomaan uutisissa käsiteltiin mielipidetutkimuksia myös metatasolla. Vuosittain raportoitiiin tutkijoiden kansainvälisistä kokouksista. Helsingin Sanomat seurasi viiden uutisen verran Yhdysvalloissa loppusyksystä 1948 käytyä keskustelua mielipidetutkimusten luotettavuudesta. Tuolloin tutkimuslaitokset ennustivat väärin presidentinvaalin tuloksen. Samaan aikaan Britanniassa käyty keskustelu mielipidemittausten roolista poliittisessa päätöksenteossa sai myös huomiota osakseen.

Alusta lähtien kotimaisissa gallup uutisissa käsiteltiin niin politiikan sisältöjä kuin politiikan toimijoiden kannatustakin. 1940-luvun loppupuoliskolla kyseltiin mielipiteitä muun muassa alkoholipolitiikasta, kauppojen aukioloajoista, kuolemanrangaistuksesta, talouspolitiikasta ja kieltenopetuksesta kouluissa. Seuraavalla vuosikymmenellä ulkopolitiikka tuli mukaan kyselyiden aihepiireihin. Kansalaisilta tiedusteltiin ulkopolitiikan tärkeimpiä tavoitteita, suhtautumista Suomen YK-jäsenyyteen ja Euroopan Yhteismarkkinoihin. Kun aiheiden luetteloon lisätään vielä ”atomivoiman rauhanomainen käyttö”, muistuttaa mielipidemittausten kirjo nykyaikaa.

Poliittisten toimijoiden kannatusta mitattiin suhteellisesti vähemmän kuin nykyisin. Suomessa ei ollut kilpailua vaalitutkimuksen kentällä, ja Gallup teki vain pari kolme mittausta aina vaalien lähestyessä. Niistä ensimmäiset toteutettiin jo vuoden 1947 kunnallisvaalien lähestyessä ja ennen vuoden 1950 presidentin valitsijamiesvaaleja. Näitä tutkimuksia useammin kyseltiin kansalaisten suhtautumista hallitukseen, eduskuntaan tai muihin julkisen vallan instituutioihin.

Gallupjournalismi aktivoituu

Helsingin Sanomien gallupjournalismissa tapahtui täydellinen muutos 1960-luvun puolivälissä. Voimakkaimmin se koski poliittisia mielipidemittauksia ja ajoittui kevään 1966 eduskuntavaaleihin. Lehti ei enää tyytynyt Gallupin tavanomaiseen tarjontaan vaan tilasi vaalijournalismiaan varten kaksi tutkimusta, joista ensimmäisen tuloksia julkaistiin vuodenvaihteessa.

Uusi journalistinen ote näkyi 29.12.1965 julkaistussa uutisessa puolueiden kannatuksesta. Puolen etusivun otsikko ennusti räväkästi, että ”Keskustapuolue, skdl, kokoomus ja tpsl menettävät kannatustaan”. Tekstissä kerrottiin Suomen Gallup Oy:n tehneen mielipidetutkimuksen Helsingin Sanomien toimeksiannosta. Uutta journalistista roolia korostettiin myös toteamalla, että ”Tutkimus julkaistaan toisaalla lehdesämme sellaisenaan, mutta lehtemme selostaa tilannetta myös laajemmin tutkimustulosten valossa.”

Sivun laajuudesta juttukokonaisuudesta vajaan viidenneksen muodosti tutkimuslaitoksen laatima selostus tutkimuksen toteutuksesta ja kannatusarvioiden laskemisesta. Toimituksen kirjoittamassa tekstissä analysoitiin kannatuslukuja puolueittain ja

pohdittiin tulosten merkitystä vaalien ja politiikan kannalta. Tutkijoiden ja journalistien tyyliässä oli selkeä ero. Kun Gallupin selosteessa kirjoitettiin neutraalisti SKDL:stä, journalistinen teksti puhui kommunisteista tai kommunistien peitejärjestöstä.

Seuraavan päivän pääkirjoitus käsitteli aihetta toistaen tuloksia sekä korostaen tutkimuksen puolueettomuutta ja luotettavuutta. Pääkirjoituksessa viitattiin tulosten virhemarginaaliinkin, mutta se ei estänyt korostamasta puolen prosenttiyksikön muutoksia. Vuoden viimeisen päivänä lehti julkaisi etusivullaan uutisen, joka kertoi kaikkien muiden puolueiden kommunisteja lukuun ottamatta katsovan mielipidetutkimuksen osoittavan selvästi vaalitulosten suunnan.

Vaalien alla maaliskuussa 1966 Helsingin Sanomat julkaisi kymmenosaisen sarjan toimituksen laatimia uutisia lehden Gallupilla teettämästä uudesta tutkimuksesta. Puolet niistä aloitettiin pääuutissivulta. Journalistinen ote oli samanlainen kuin edelliselläkin kerralla. Laajimman huomion sai nytkin puolueiden kannatusta koskeva tutkimuksen osa. Se otsikoitiin etusivulle viidellä palstalla ja sitä jatkettiin puolelatoista sisäsivulla (HS 1.3.1966). Muissa uutisissa käsiteltiin kansalaisten suhtautumista politiikkaan, nuorisoon, jumalanpilkkiaan, henkilöautokannan lisääntymiseen, tieliikenteen katonopeuksiin, kansanedustajien toimikauden pituuteen ja valtiotalan tärkeimpiin tehtäviin.

Mielipidetutkimusten suunnittelusta ja uutisoimisesta Helsingin Sanomissa 1960-luvun puolivälistä lähtien vastannut toimittaja – sittemmin toimituspäällikkö ja päätoimittaja – Simopekka Nortamo kuvaa Kuukausiliitteen artikkelissa toukokuussa 1997 laajasti lehden aktiivisen gallupjournalismin alkuvuosikymmeniä. Tutkimusaiheiden tärkeysjärjestyksestä hän kertoo:

Tutkimuksen ajankohdan määritti yleensä tarve saada tieto puoluekannatuksen jakautumisesta tai mahdollisten presidenttiehdokkaiden suosiosta. Kun niiden vuoksi jouduttiin käynnistämään suuri tutkimuskoneisto, niin sitä käytettiin samalla myös muissa ajankohtaisissa asioissa vallitsevien näkemysten, mielipiteiden ja asenteiden kartoittamiseen.

Tämä aiheiden tärkeysjärjestys näkyi myös siinä, että pääkirjoituksissa huomiota saivat useimmin vaaleihin ja puolueiden kannatukseen liittyvät kysymykset. Silmiinpistävä oli Helsingin Sanomien huoli ”kommunistien” menestymisestä vaaleissa ja pääsemisestä hallitukseen. Se näkyi esimerkiksi pääkirjoituksissa. Vaaleja edeltävän lauantain (19.3.1966) pääkirjoitus ”Ratkaisevat päivät edessä” päättyy toteamukseen:

Nyt on sitä paitsi kysymys ennen kaikkea siitä, millaiset mahdollisuudet kommunisteille annetaan uutta hallitusta koskevan keskustelun alkaessa, ja tähän asiaan on suhtauduttu monissa piireissä hämmästyttävän välinpitämättömästi.

Sunnuntain (20.3.1966) pääkirjoituksessa ”Äänestäjien velvollisuus” vedotaan äänestäjiin vielä voimakkaammin:

Mutta näiden vaalien pääkysymyksenä on joka tapauksessa yhteiskuntajärjestyksemme kumoamiseen tähtäävien kommunistien vaikutusvallan estäminen, ja se taas ei onnistu ilman erittäin korkeata äänestysprosenttia.

Molemmat pääkirjoitukset sisältävät myös epäsuoran varoituksen äänestää sosiaalidemokraatteja ja Keskustapuolueeksi muuttanutta Maalaisliittoa, jotka eivät olleet sanoutuneet selkeästi irti vaalien jälkeisestä hallitusyhteistyöstä kommunistien kanssa.

Nämä pääkirjoitukset kertovat mielipidemittausten uudesta roolista poliittisessa journalismissa. Niissä ei enää välttämättä kommentoitu gallupeita tai niiden tuloksia, vaan arvioitiin poliittista tilannetta tulosten tarjoamien taustatietojen varassa.

Huoli SKDL:n menestymisestä vaaleissa ilmeni muutenkin. Sunnuntainumerossaan kaksi viikkoa ennen vaaleja Helsingin Sanomat julkaisi kahden sivun laajuisen analyysin kommunismista Suomessa. Siinä Simopekka Nortamo selosti ja kommentoi yhdysvaltalaisen historian professorin James H. Billingtonin artikkelia Suomessa vaikuttavasta kotimaisesta ja kansainvälisestä kommunismista. Kirjoituksessa käydään läpi Billingtonin raportin kuvaamat kriisit, joissa Neuvostoliitto ja kotimainen ääriivasemmisto olivat uhanneet Suomen demokraattista ja vapaata yhteiskuntaa. Loppuvaikutelmaksi artikkelista jää Billingtonin varoitus kommunistien päästämisestä hallitusvastuuseen sekä arvostelu presidentti Kekkonen ja Maalaisliiton ”itäistä suuntausta” kohtaan.

Seuraava puolueiden kannatusmittaus julkaistiin joulukuussa (9.12.1966). Sen journalistisessa käsittelyssä oli muutama selvä muutos maaliskuiseen verrattuna. Enää ei Suomen Gallupilla ollut omaa tilaa, jossa se olisi esitellyt tutkimuksen menetelmiä ja tuloksia. Niiden käsittely oli siirtynyt journalisteille. Menetelmiä selostavassa kinaloju-tussa lehti korosti tutkimuksen puolueettomuutta ja tieteellisyyttä. Sen mukaan puolueettomuus ei koske vain tutkimuksen tekemistä vaan myös tulosten julkaisemista. Pyrkimystä puolueettomuuteen kuvastaa se, että uutisessa ei enää puhuttu vaaleja edeltävään tapaan kommunisteista vaan SKDL:stä. Sen sijaan pääkirjoituksen kielessä tätä uutta hallituspuoluetta kutsuttiin edelleen kommunisteiksi (HS 10.12.1966; HS 9.1.1968).

Poliittisten mielipidetutkimusten uusi asema näkyi myös siinä, että niiden julkaiseminen keskitettiin Helsingin Sanomien uudistettuun sunnuntainumeroon. Lehden teettämien mielipidemittausten tunnus HS-gallup otettiin käyttöön loppusyksystä 1967. Myös gallupjournalismin aihepiireissä tapahtui muutoksia painopisteen siirtyessä politiikan sisältökysymyksistä kannatusmittauksiin.

Helsingin Sanomien gallupjournalismia aktivoi osaltaan lisääntynyt kilpailu. Suomen Gallupin käynnistäjistä toinen – Tauno Hellevuo – perusti oman markkina- ja mielipidetutkimuslaitoksen M-tietokeskuksen. Se teki poliittisia mielipidetutkimuksia muiden muassa Uudelle Suomelle ja puolueista kokoomukselle ja Keskustapuolueelle SDP:n luottaessa Gallupin palveluihin. (Lotti 1982, 20; Suhonen 1991, 17.)

Tutkimuslaitosten ja lehtien välillä käytiin jo tuolloin kilpailua myös tulosten luotettavuudesta ja vaalituloksen ennustamisesta. Helsingin Sanomien ja Suomen Gallupin

toistaiseksi pahin epäonnistuminen liittyi vuoden 1970 eduskuntavaaleihin. Marraskuun lopulla (23.11.1969) ne arvioivat Suomen maaseudun puolueen kannatukseksi alle kaksi prosenttia, kun puolue sai vaaleissa 10,5 prosenttia äänistä (Suhonen 2006, 338; Nousiainen 1998, 49). Samoihin aikoihin M-tietokeskuksen tekemä mittaus lupasi SMP:lle yhdeksän prosentin kannatusta.

Gallupin virhe johtui epäonnistuneesta mittaustavasta. Se oli ottanut kannatusten arvioimisen perustaksi edelliset eduskuntavaalit ja arvioi sen jälkeen tapahtunutta muutosta. M-tietokeskus käytti lähtökohtanaan myöhemmin pidettyjä kunnallisvaaleja, joissa SMP:n kannatus oli noussut jo varsin korkeaksi (Ks. Suhonen 2006, 284–293; 338). Sekä Gallupissa että toimituksessa epäilemättä tiedettiin kannatuslukujen virheellisyys, mutta tulokset julkaistiin sellaisina kuin ne oli saatu. Virheestä viisastuneena Suomen Gallup laski seuraavalla kerralla puolueiden kannatuksen kahdella tavalla käyttäen arvioinnin lähtökohtana sekä edellisiä eduskuntavaaleja että kunnallisvaaleja (HS 22.2.1970).

Demokratiaa puolustamassa

1970-luvulla mielipidetutkimusten teettämistä ja julkaisemista jatkettiin uusiutuneiden journalististen käytäntöjen mukaisesti. Muutaman kerran vuodessa toteutettujen moniaiheisten tutkimusten sisältö suunniteltiin Helsingin Sanomien toimituksessa. Lehden työnjaossa tutkimusten valmistelu, kysymysten muotoilu yhdessä Gallupin tutkijoiden kanssa ja tulosten raportointi oli Simopekka Nortamon vastuulla².

Gallupjournalismi aktivoitui entisestään siinä mielessä, että omat mielipidemitaukset nostettiin etusivun uutisiksi useammin, ne otsikoitiin näyttävämmin ja niitä käsiteltiin pääkirjoituksissa enemmän kuin millään edeltävällä tai seuraavalla vuosikymmenellä. Gallupjournalismin intensiteetistä ja sisällön monipuolisuudesta antaa hyvän kuvan syksyn 1972 tutkimus. Siinä kansalaisilta kysyttiin mielipiteitä paristakymmenestä aihepiiristä. Tuloksia julkaistiin 16 päivänä ja niitä käsiteltiin seitsemässä pääkirjoituksessa (Suhonen 2006, 253–269).

Kilpailu yleisen mielipiteen markkinoilla kiristyi. Taloustutkimus Oy aloitti toimintansa vuonna 1971. Yliopistot ja valtion tutkimuslaitokset tekivät kyselytutkimuksia, joista raportoitii myös julkisuudessa. Sähköisten viestinten uutistoimitukset vahvistivat poliittista journalismiaan mielipidekyselyin. Jopa yleisaikakauslehdet, kuten *Apu* ja *Seura*, alkoivat julkaista puolueiden kannatusmittauksia. (Suhonen 1991, 16.)

1970-luvulla HS-gallupit eivät olleet vain uutismateriaalia. Niiden avulla tehtiin poliittista journalismia myös sanan vahvimmassa mielessä. Helsingin Sanomat osallistui Suomen ulkopoliitikasta käytävään keskusteluun vetoamalla mielipidetutkimustensa tuloksiin, jotka kertoivat kansan enemmistön olevan eri kannalla kuin maan poliittinen johto. Vuosikymmenen alussa lehti haki demokratian nimissä tukea omalle integraatiomyönteiselle linjalleen pohjoismaista Nordek-yhteistyötä ja Suomen ja EEC:n vapaakauppasopimusta koskevista kiistoista. (Joenniemi 1975; Suhonen 2006, 259–262.)

Helsingin Sanomien gallupjournalismi herätti vuosikymmenen alussa ensimmäiset näyttävät keskustelut mielipidetutkimusten yhteiskunnallisesta merkityksestä ja joukkoviestintän roolista yleisen mielipiteen tulkkina. Julkiset kritiikit käynnisti Kaarle Nordenstreng laajassa artikkelissaan ”Mielipidetutkimukset demokratian harhakuva” (HS 24.5.1970). Kritiikin kohteena oli tutkimusmetodiikan ohella mielipidetutkimusten lisääntyminen ja lehden tapa käyttää niitä politiikan välineinä demokratian ja yleisen mielipiteen nimissä. Kritiikkiin vastasivat samassa numerossa Nortamo ja Suomen Gallupin toimitusjohtaja Raula. Molemmat korostivat George Gallupin hengessä mielipidetutkimusten puolueettomuutta, luotettavuutta ja merkitystä demokraattisina kansan tahdon välittäjinä (Gallup & Rae 1940).

Suomen galluphistorian näyttävin polemiikki syntyi Helsingin Sanomien 17.12.1978 julkaisemasta ulkopoliittisia mielipiteitä koskevasta mittauksesta. Joukkoviestimissä esitettiin lukuisia enemmän tai vähemmän kriittisiä kommentteja tutkimuksesta, jonka mukaan kolmannes kansalaisista katsoi ”ulkopolitiikan luisuneen liikaa itään”. Tulosten mukaan näin ajattelevien määrä oli lisääntynyt huomattavasti vuoden 1972 jälkeen. Kritiikit koskivat niin tutkimuksen menetelmiä, tulosten julkistamista, lehden tarkoituspäriä kuin mielipidetutkimusten roolia politiikassa. Keskustelijoiden joukko edusti monipuolisesti maan ulkopoliittista eliittiä poliitikoista virkamiehiin ja tutkijoihin. Helsingin Sanomat julkaisi 11.2.1979 tutkimuksesta vastanneen Simopekka Nortamon laajan kirjoituksen, jossa hän perusteli lehden toimintaa ja puolusteli tutkimuksen luotettavuutta.

Nortamo palasi asiaan vielä parikymmentä vuotta myöhemmin artikkelissaan ”Gallupdemokratiaa kansanvallan vajeeseen” (Helsingin Sanomien kuukausiliite, toukokuu 1997). Siinä hän kertoi Helsingin Sanomien pyrkineen hyvin tietoisesti edustamaan kansalaismielipidettä, jolla ei näyttänyt olevan muuta keinoa vaikuttaa ulkopoliittisen johdon toimintaan. (Suhonen 2006, 312–317; Rahkonen 2006.)

Noiden tutkimusten tekemistä ja julkistamista voidaan aivan tosissaan ja ilman lainausmerkkejä nimittää gallupdemokratiaksi – kirjaimellisesti. Ne paikkasivat osaltaan eräitä silloisen demokratian aukkoja. Ne toivat esiin sellaisia poliittisia mielialoja ja tuntemuksia, joista puhumista ja kirjoittamista Suomessa tuolloin usein arasteltiin. Juuri se olikin noiden kansan mielipiteitä kartoittaneiden kysymysten varsinainen tavoite ja tärkein tarkoitus. Puhun nyt itselleni hyvin tutusta ja läheisestä asiasta ja tiedän täsmälleen noiden tutkimusten motiivit.

Takaisin normaalijournalismiin

Helsingin Sanomien aktiivisuus omien mielipidetutkimusten teettäjänä ja uutisoi-jana laski selvästi 1980-luvulla. Laajat moniaiheet tutkimuskokonaisuudet katosivat, mutta yksittäisiä ajankohtaisia poliittisia teemoja koskevia mielipiteitä kyseltiin entistä tiheämmin. Poliittisten kannatusmittausten määrä kasvoi tätäkin enemmän.

Mielipidemittauksia koskevien kirjoitusten kokonaismäärä kasvoi kuitenkin voimakkaasti edelliseen vuosikymmeneen verrattuna, pariinkymmeneen lehtijuttuun kuukau-

nessa. Siis useammin kuin joka toinen päivä lehdessä oli luettavissa kansalaisten mielipiteistä, asenteista, arvoista, poliittisista kannoista, elämäntavoista ja -oloista tietoja, jotka perustuivat kaupallisten tutkimuslaitosten, yliopistojen tai muiden valtion laitosten tekemiin kotimaisiin tai ulkomaisiin kyselytutkimuksiin. Gallupjuttujen kokonaismäärän kasvu johtui siitä, että muut lehdet, radio ja televisio aktivoituivat entisestään mielipidemittausten teettäjinä, ja Helsingin Sanomat uutisoi entistä enemmän niiden tuloksista. Lehti huomioi muiden teettämät mielipidetutkimukset aiempaa useammin myös pääkirjoituksissaan.

Niin uutisissa kuin pääkirjoituksissa ja muissakin artikkeleissa gallupein mitatusta yleisestä mielipiteestä tuli yhä enenevässä määrin poliittinen fakta, joka oli taustalla muita aiheita käsiteltäessä. Esimerkiksi ulkomaiden vaaleja tai muuta poliittista tilannetta tarkasteltaessa vaaligallupien kannatusluvut olivat oleellista taustatietoa. Samoin kotimaan yhteiskuntapolitiikan kiistakysymyksiä käsiteltäessä tuotiin usein esille myös kansalaismielipiteen jakautuminen vaihtoehtojen kesken.

Keskustelu mielipidetutkimusten luotettavuudesta ja virhelähteistä, käytöstä ja väärinkäytöstä, vaikutuksista ja yhteiskunnallisesta merkityksestä oli ennennäkemättömän vilkasta niin Helsingin Sanomissa kuin muuallakin julkisuudessa. Keskusteluun osallistuivat asiasta kiinnostuneet lukijat, poliitikot, tutkimuslaitosten edustajat ja akateemiset asiantuntijat. Itse lehtikään ei tyytynyt toimimaan vain keskustelufoorumina, vaan se otti myös itse kantaa.

”Mielipidetutkimus kuuluu osana demokratiaan”, otsikoi lehti pääkirjoituksensa 28.12.1980. Siinä puolustettiin päättäväiseen sävyyn joukkoviestinten oikeutta teettää ja julkistaa mielipidemittauksia niin vaalien yhteydessä kuin vaalien välilläkin. Pari vuotta myöhemmin käytiin julkisuudessa keskustelua vaaligallupien ongelmista ja niiden mahdollisesta kieltämisestä vaalienalusviikoilla. Helsingin Sanomien toisessa pääkirjoituksessa 5.10.1982 vastustettiin rajoituksia ja uskottiin kansalaisten osaavan suhtautua oikein mielipidetutkimusten tuloksiin:

Mielipidemittaukset pitää hyväksyä ajallemme tunnusomaisena ilmiönä. Samanaikaisesti suurelle yleisölle on koulusta alkaen tehtävä tiettäväksi niiden todellinen luonne. Tämä on paras tapa rokottaa kansalaiset tehokkaasti mielipidemanipulointia vastaan.

Väliin lehti itsekin otti kansanvalistajan roolin. Sunnuntainumerossa 21.11.1982 julkaistiin koko sivun juttu ”Gallupissa kaikuu kansan ääni”, jossa tarkasteltiin monipuolisesti mielipidetutkimusten historiaa ja nykypäivää, niiden tekijöitä ja teettäjiä, menetelmiä ja luotettavuutta. Asiantuntevuutta vahvistettiin haastatteleamalla Suomen Gallupin edustajaa ja politiikan tutkijoita Tampereen ja Helsingin yliopistoista.

Vuosikymmenen gallupkärhämä käytiin loppusyksystä 1987. Helsingin Sanomat raportoi siitä uutissivuillaan ja kommentoi sitä pääkirjoituksessaan. Kärhämä käynnistyi, kun Yleisradion uutistoimitus jätti julkaisematta presidenttiehdokkaiden kannatusta koskevan Taloustutkimuksella teettämänsä kyselyn tulokset. Keskustapuolue tuohtui Yleisradiolle ja syytti sitä tulosten pimittämisestä siksi, että puolueen ehdokas Paavo Väyrynen oli ohittanut kokoomuksen Harri Holkerin ja noussut presidenttikisan

toiselle sijalle Mauno Koiviston jälkeen. Radion hallintoneuvosto puuttui peliin ja keskustelujen jälkeen kaikki tutkimussarjan tulokset julkaistiin. Pääkirjoituksessaan ”Yle taipui painostuksen edessä” (20.11.1987) Helsingin Sanomat kummasteli kahta asiaa: ensin sitä, että galluptulos jätettiin heikoin perustein julkaisematta ja toiseksi sitä, että tulos julkaistiin poliittisen painostuksen vuoksi.

1990-luvulla mielipidetutkimuksia käsittelevien kirjoitusten määrä Helsingin Sanomissa lähes kaksinkertaistui edelliseen vuosikymmeneen verrattuna keskimäärin juttuun päivässä. Niistä kymmenesosa koski lehden Gallupilta tilaamia tutkimuksia. Voimakkaaseen kasvuun oli useita syitä. Kahdet presidentinvaalit – vuosina 1994 ja 2000 – lisäsivät poliittisten kannatustutkimusten määrää. Julkinen keskustelu ja kansanäänestys Suomen jäsenyydestä Euroopan unionissa virittivät laajan kiinnostuksen kansalaisten mielipiteistä. Myös muiden Pohjoismaiden kansalaismielipidetettä seurattiin tiiviisti. Tarjosivathan kansanäänestyksiin valmistautuvien Ruotsin, Norjan ja Tanskan mielipidemittaukset vertailukohtia suomalaisille ja ainesta julkiselle keskustelulle. Uusi EU-gallupien piikki sattui vuosikymmenen loppupuolelle keskusteltaessa liittymisestä Euroopan rahaliittoon. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen lisääntynyt ulkopoliittinen liikkumatila nosti Nato-jäsenyyden julkisen polemiikin ja lukuisten kyselyiden aiheeksi.

Helsingin Sanomat puolusti aiempaan tapaan mielipidetutkimusten ja niiden julkaisemisen vapautta, kun vuoden 1994 presidentinvaalien yhteydessä käytiin jälleen keskustelua gallupien osuudesta vaalikampanjoiden rakentumiseen, ehdokkaiden kannatusmuutoksiin ja vaalitulokseen. Pääministeri Esko Ahon vaatimuksen vaalien aluspäivien rauhoittamista kannatustutkimuksilta lehti torjui pääkirjoituksessaan ”Mielipidetutkimus kuuluu tämän päivän julkisuuteen” (21.1.1994).

Helsingin Sanomien periaatteellinen käsitys mielipidetutkimusten ja demokratian suhteista näyttää muuttuneen lähes päinvastaiseksi 1970-luvun gallupdemokraattiseen missioon nähden. Päätoimittaja Janne Virkkunen esitti käsityksensä artikkelissa ”Mielipidetutkimus haastajana” (HS 8.10.1995). Hänen mukaansa mielipidetutkimuksiin liittyy periaatteellinen ongelma, joka osuu länsimaisen demokratian terveeseen ytimeen. Demokratia perustuu vaaleihin, joissa vaalivoittaja saa valtuuden hallita maata seuraaviin vaaleihin saakka. Sitten kansalaisilla on mahdollisuus ilmaista tyytymättömyytensä ja vaihtaa hallitsijat. Jatkuva mielipiteiden mittaaminen uhkaa edustuksellista demokratiaa, kun päättäjät vaalien välillä seuraavat ailahtelevaa kansalaismielipidetettä eivätkä uskalla tehdä oikeinakaan pitämiään päätöksiä suosion menettämisen pelossa. Tämä kanta ei kuitenkaan estänyt Helsingin Sanomia pitämästä esillä omien ja muiden teettämien tutkimusten tuloksia tärkeistä poliittisista kiistakysymyksistä.

Uudelle vuosituhannelle kansalaisjournalismin hengessä

Vuosituhanen ensimmäisellä vuosikymmenellä HS-gallup paneutui erityisesti vaaleihin. Kannatustutkimuksissa seurattiin myös vaalien välillä säännöllisesti kansalaisten suhtautumista hallitukseen, oppositioon, presidenttiin ja puolueisiin. Vaaligallupeis- saan Helsingin Sanomat lähti uusille urille. Vuoden 2003 eduskuntavaaleihin valmis-

tauduttiin kansalaisjournalismin hengessä. Se merkitsi kansalaismielipiteiden ottamista vaalijournalismin lähtökohdaksi ja vuorovaikutuksen rakentamista puolueiden ja äänestäjien välille. (Kansalaisjournalismista katso esim. Glasser 1999; Heikkilä & Kunelius 2000; Ahva 2003.)

Aluksi selvitettiin puolueiden kannat vaalien tärkeimpiin kysymyksiin. Sen jälkeen Suomen Gallup kysyi äänioikeutetuilta kuinka tärkeinä he pitivät puolueiden esille nostamia vaaliteemoja. Kolmas helmikuuta julkaistussa uutisessa verrattiin viiden suurimman puolueen kannattajien käsityksiä teemojen tärkeydestä ja selostettiin Helsingin yliopiston valtio-opin professorin Tuomo Martikaisen analyysia äänestäjien odotusten rakenteesta. Gallupin jälkeen julkaistiin kymmenosainen sarja, jossa eniten huomiota saaneita ja paria muuta vaaliteemaa käsiteltiin yhtäältä tavallisen kansalaisen näkökulmasta ja toisaalta puolueet saivat esittää omat ratkaisunsa näihin kysymyksiin. (Ahva 2004.)

Myös vuosikymmenen muiden vaalien yhteydessä HS-gallup noudatti samantapaista kaavaa. Kyselyiden tuloksia käytettiin muun vaalijournalismin tukena muun muassa vertaamalla puolueiden vaaliohjelmia ja ehdokkaiden mielipiteitä äänestäjien käsityksiin.

Loka-marraskuussa 2005 Helsingin Sanomat teetti Suomen Gallupilla kaksi mielipidemittausta, jotka eri näkökulmista kartoittivat äänestäjien tulevaan presidenttiin kohdistamia odotuksia. Marraskuun 5. päivänä julkistetussa tutkimuksessa kansalaisia pyydettiin arvioimaan presidentin tehtävien ja tavoitteiden tärkeyttä. Pari viikkoa myöhemmin julkistetussa kyselyssä puolestaan äänestäjiltä tiedusteltiin millaisia persoonallisuuden piirteitä ja muita henkilökohtaisia ominaisuuksia he edellyttivät tulevalta presidentiltä.

Äänestäjien mielikuvia siitä, kuinka hyvin ehdokkaat vastaavat tulevaan presidenttiin kohdistuviin odotuksiin, voidaan kutsua yhteisellä nimellä imagotutkimuksiksi. Imagon käsitteestä on vaihtelevia tulkintoja. Suppeampi määrittely esimerkiksi presidenttiehdokkaan imagosta pitää sisällään lähinnä ulkoiseen olemukseen ja persoonallisiin piirteisiin liittyviä mielikuvia. Asiakysymykset, kuten ehdokkaan poliittiset tavoitteet, pidetään erossa imagosta (Hacker 2004; Hellweg 2004). Laajemmin ymmärrettynä imago kattaa myös käsitykset siitä, mitä yhteiskunnallisia tavoitteita ehdokas haluaa ja kykenee ajamaan, mikäli tulee valituksi (Louden & McCauliff 2004). Vuoden 2006 presidentinvaalien alla tällaisia imagotutkimuksia teettivät puolueiden ja ehdokkaiden kampanjaorganisaatioiden ohella myös mediat sekä eräät vaalien tuloksesta kiinnostuneet etujärjestöt (Suhonen 2006b; 2007). Vaaleja edeltävässä tutkimussarjassaan Helsingin Sanomat teetti lokakuun loppupuoliskolla Suomen Gallupilla selvityksen siitä, millaisia mielikuvia kansalaisilla on presidenttiehdokkaiden poliittisista tavoitteista ja kyvystä tavoitteiden toteuttamisessa (HS 12.11.2005).

Ulkopolitiikka ja erityisesti Suomen jäsenyys Natossa nousi keskeiseksi aiheeksi vuoden 2006 presidentinvaalien alla käydyssä keskustelussa ja tehdyissä mielipidemittauksissa. Niitä teettivät useat joukkoviestimet ja Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS). Laajimman huomion julkisuudessa sai Yleisradion TV-uutisten Taloustutkimukselta tilaama selvitys, jonka tulokset julkistettiin lokakuun puolivälissä

2005. Tulosten mukaan enemmistö suomalaisista kannattaa Nato-jäsenyyttä, jos valtionjohto päättää sitä hakea. Monien muiden sanomalehtien tapaan Helsingin Sanomat ilmaisi tyytyväisyytensä tulokseen. ”Suurissa asioissa suomalaiset luottavat johtajiinsa”, otsikoi lehti pääkirjoituksensa. Myönteiset kommentit loppuivat kuitenkin lyhyeen, kun julkisuudessa alettiin esittää voimakasta kritiikkiä tutkimusta kohtaan. (Suhonen 2006b; 2007.)

Ehkä TV-uutisten Nato-kyselyn herättämän vilkkaan keskustelun innoittamana HS teetti omansa Suomen Gallupilla. Pääuutissivulla 9.12. HS-gallup -logon alla lehti kertoi Nato-jäsenyyden kannatuksen hieman kasvaneen. 26 prosentin mielestä Suomen pitäisi liittyä jäseneksi (Suhonen 2006b; 2007). Pääkirjoituksessaan ”Kansalaismielipide ja ulkopoliittikka” (10.12.) lehti suhtautui erittäin varauksellisesti oman kyselynsä poliittiseen arvoon:

Kaikki on hyvin niin kauan kuin kansalaismielipide osuu yksin ulkopoliitikasta vastavien päättäjiä näkemysten kanssa. Kansan enemmistön mielipide ei kuitenkaan voi olla ulkopoliittisen viisauden ohjenuora. [...] Hallituksen on luotettava omaan viisauteensa, mutta saatava suurissa ratkaisuissa myös kansalaiset puolelleen.

Vuosikymmenen alkupuolella oli Helsingin Sanomien uutissivuilta moneen otteeseen luettavissa kyselytuloksia suomalaisten kriittisestä suhtautumisesta Yhdysvaltoihin ja sen harjoittamaan ulkopoliittikkaan. Lokakuussa 2003 lehden laaja uutinen kertoi suomalaisten suhtautumisen Yhdysvaltoihin olevan jyrkän kielteistä ja kielteisempää kuin muissa kymmenessä tutkimuksessa maassa (18.10.). CNN:n ja Time-lehden teettämän tutkimuksen Suomea koskevan aineiston kokosi Suomen Gallup, joka järjesti tulokset HS:n julkistettavaksi. Uutinen herätti laajaa huomiota julkisuudessa ja jopa paheksuntaa kansalaisten asenteita kohtaan. Pääkirjoituksessaan 21.10. Helsingin Sanomat pyrki loiventamaan uutisensa jyrkkiä tulkintoja. (Suhonen 2006, 319–320.)

Suomalaisten Amerikan-vastaisuus suhteellistui vuotta myöhemmin, kun Helsingin Sanomat sai julkaistavakseen tuloksia Gallup Internationalin 60 maassa organisoimasta mielipidetutkimuksesta, jossa tiedusteltiin muun muassa suhtautumisesta G8-maihin. Lehden otsikot (11.10.2004) kertoivat suomalaisten Venäjä-vastaisuuden olevan omaa luokkaansa. Helsingin Sanomien tälläkin kertaa vahvasti liioitellut tulokset herättivät vielä enemmän huomiota kuin suomalaisten USA:n vastaisuus. (Suhonen 2006, 323–326.)

Hyvän kuvan Helsingin Sanomien tämän päivän gallupjournalismista saa tarkastelemalla HS-gallupin tutkimuksia keväältä 2010. Kyselyjen aiheet koskivat niin politiikan toimijoiden suosiota kuin poliittisen keskustelun ajankohtaisia sisältöjäkin.

Puolueiden kannatuksen kehitystä HS-gallup seurasi lähes kuukausittain. Kannatusmittausten tuloksia lehti piti usein pääkirjoituksen arvoisena. Kiinnostuksen taustalla olivat vuoden 2011 eduskuntavaalit ja sitä seuraava hallitusratkaisu, mutta jo sitä ennen keskustan puheenjohtajan valinta ja suurten hallituspuolueiden räppiminen vaalirahasotkuissa.

Ydinvoiman käyttö ja energiapolitiikka laajemminkin ovat olleet vuosikymmeniä toistuvien mielipidemittausten aihe. Kevättalvella 2010 asia oli erityisen ajankohtainen, kun odotettiin hallituksen ratkaisuja ydinvoiman lisärakentamisen ja uusiutuvien energialähteiden käytön suhteen.

Vahvimmin poliittista journalismia kevättalven HS-gallupeissa ruokki kysely suhtautumisesta maahanmuuttajiin. Maahanmuuttoasenteiden jyrkentyminen ja enemmistön kannan kääntyminen myönteisestä kielteiseksi otsikoitiin näyttävästi 15.3. Uutisen yhteydessä kerrottiin tutkijoiden selityksiä tapahtuneelle kehitykselle. Seuraavana päivänä tutkimuksen käsittelyä jatkettiin uutissivuilla antamalla puolueiden edustajille mahdollisuus kommentoida tuloksia. Pääkirjoituksessa, joka oli otsikoitu ”Mitä me oikein pelkäämme?”, lehti varovaisin sanakääntein kritisoi enemmistön mielipiteitä. Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja Juha Akkanen tarkasteli artikkelissaan kyselyn tuloksia tulevien eduskuntavaalien ja puolueiden näkökulmasta (HS 19.3.). Lehden ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimittaja Kari Huhta suhteutti suomalaisen mielipiteiden muutoksen muissa Euroopan maissa saatuihin tuloksiin (HS 17.3.). Myös mielipidesivuilla tutkimusta ja suomalaisten maahanmuuttoasenteita käsiteltiin useissa kirjoituksissa.

Monikasvoista gallupdemokratiaa

Vaikka Helsingin Sanomat vaikutti aktiivisesti poliittisten mielipidetutkimusten käynnistymiseen Suomessa syksyllä 1945, sen journalistinen rooli suhteessa gallupeihin pysyi melko passiivisena parikymmentä vuotta. Suomen Gallupin itse valitsemistaan aiheista kirjoittamat tutkimusuutiset saivat julkaisupaikan pääkirjoitussivulta. Tärkeistä ja ajankohtaisista kysymyksistä tehtäviä mielipidemittauksia lehti luonnehti suoran demokratian välineeksi, eräänlaiseksi epäviralliseksi kansanäänestykseksi.

Vuoden 1966 eduskuntavaalien yhteydessä Helsingin Sanomat valjasti mielipidemittaukset edustuksellisen demokratian palvelukseen ja aktiivisen poliittisen journalisminsa välineeksi. Suurin otsikoin pääuutissivulla julkistetut puolueiden vaalimenestystä ennakoivat kannatuskyselyt loivat pohjaa lehden kampanjoinnille kommunisteiksi kutsuttuja kansandemokraatteja vastaan. Kampanja ei tuottanut tulosta vaan SKDL nousi vaalien jälkeiseen hallitukseen.

Kannatusmittaukset jatkuivat seuraavallakin vuosikymmenellä, mutta merkittävin rooli oli välittömän demokratian ideaaleihin nojaavilla maan ulkopoliitikkaa arvioivilla mielipidetutkimuksilla. Kun poliittinen johto ei Helsingin Sanomien mielestä ottanut riittävästi huomioon kansalaisten toiveita Suomen länsi-integraation kehittämisestä, HS-gallup lähti demokratian nimissä puolustamaan kansan tahtoa.

Välittömän demokratian idean mukainen kansan tahtoon vetoaminen jäi 1970-luvulle. Seuraavalla vuosikymmenellä Helsingin Sanomat puolusti mielipidetutkimusten tekemisen ja julkistamisen vapautta vetoamalla siihen, että ne kuuluvat moderniin demokratiaan ja julkisuuteen. Kansalaisia vain pitää valistaa ymmärtämään niitä.

Kansainvälisen tilanteen nopea muuttuminen toi 1990-luvulla Suomen ulkopoliittista linjaa koskevat mielipidemittaukset uudelleen niin Helsingin Sanomien kuin muidenkin valtamedioiden uutisiin. Kansalaisten mielipiteitä Suomen suhteesta Euroopan unioniin ja Nato-jäsenyyteen kyseltiin säännöllisesti. Tällä ja seuraavalla vuosikymmenellä Helsingin Sanomat ei enää vedonnut kansalaismielipiteeseen politiikan suunnan muuttamiseksi. Päinvastoin se korosti edustuksellisen demokratian hengessä, että valittujen päättäjien on tehtävä ulkopoliittisetkin päätökset parhaan tietonsa mukaisesti vilkuilematta mielipidekyselyitä ja yritettävä saada kansa päätösten taakse. Katsoipa lehti väliin aiheelliseksi esittää varovaista kritiikkiäkin enemmistön mielipiteitä kohtaan.

Edustuksellisen demokratian tukeminen näkyi 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Helsingin Sanomien Gallupjournalismissa myös panostamisena vaaleihin. Kansalaisjournalismin hengessä HS-gallup pyrki rakentamaan vuorovaikutusta äänestäjien ja valittavina olevien ehdokkaiden välillä. Se mittaili äänestäjien poliittisia odotuksia ja käsityksiä puolueiden ja presidenttiehdokkaiden mahdollisuuksista täyttää niitä. Tuleviksi pääministerikandidaateiksi esitettyjen suurten puolueiden puheenjohtajien valintaan HS-gallup osallistui selvittämällä ehdokkaiden suosiota niin kunkin puolueen kannattajien kuin koko äänestäjäkunnankin keskuudessa.

Viitteet

- 1 Raula, Artturi: Kotimainen Gallup 15-vuotias. *Helsingin Sanomat* 10.9.1960.
- 2 Nortamo, Simopekka: Gallup-demokratiaa kansanvallan vajeeseen. *Helsingin Sanomien kuukausiliite*, toukokuu 1997.

Kirjallisuus

- Ahva, Laura (2003). *Kohti keskustelevaa journalismia: Kansalaisjournalismin kokeilua, kritiikkiä ja arviointia*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisusarja A 100.
- Ahva, Laura (2004). Voiko vaalit hoitaa toisin? *Tiedotustutkimus* 27:1 (Journalismikritiikin vuosikirja 2004), 59–72.
- Broughton, David (1995). *Public opinion polling and politics in Britain*. London: Prentice Hall.
- Bryce, James (1965 [1895]). The nature of public opinion/The American commonwealth, volume II. Teoksessa Katz, D & al. (toim.) *Public opinion and propaganda*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 3–11.
- Gallup, George (1965). Polls and the political process – Past, present and future. *Public Opinion Quarterly* 29:4, 544–549.
- Gallup, George & Rae, Saul Forbes (1940). *The puls of democracy: The public-opinion poll and how it works*. New York: Simon and Schuster.
- Glasser, Theodore (1999). *The idea of public journalism*. New York: The Guilford Press.
- Hacker, Kenneth L. (2004). A dual-processing perspective of candidate image formation. Teoksessa Hacker, Kenneth L. (toim.) *Presidential candidate images*. New York: Rowman & Littlefield, 105–132.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2000). *Julkisuuskoee journalismin äärellä: Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistolle*. Kunnallisanalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisuja, Nro 21.
- Hellweg, Susan A. (2004). Campaigns and candidate images in American presidential elections. Teoksessa Hacker, Kenneth L. (toim.) *Presidential candidate images*. New York: Rowman & Littlefield, 21–47.

- Herbst, Susan (1993). *Numbered voices: How opinion polling has shaped American politics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Holli, Melvin G. (2002). *The wizard of Washington: Emil Hurja, Franklin Roosevelt, and the birth of public opinion*. New York: Palgrave.
- Joenniemi, Pertti (1975). Puolueet ja ulkopoliittikan parlamentarisointi. Teoksessa Hakovirta, Harto & Väyrynen, Raimo (toim.) *Suomen ulkopoliittikka*. Helsinki: Gaudeamus, 151–190.
- Kunelius, Risto (1994). Uutinen, ympäristö ja arkijärki. Erään genren historiaa. *Tiedotustutkimus* 17: 4, 24–42.
- Lotti, Leila (1982). *Markkinointitutkimus*. Espoo: Weilin+Göös.
- Lotti, Leila (1994). *Markkinointitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: WSOY.
- Lotti, Leila (2006). *Suomen Gallupista, päivää! Suomalaista arkea 60 vuotta*. Espoo: TNS Gallup.
- Louden, Allan & McCaulif, Kristen (2004). The "Authentic candidate": Extending candidate image assesment. In Hacker, Kenneth L. (toim.) *Presidential candidate images*. New York: Rowman & Littlefield, 85–103.
- Nieminen, Hannu 1998. Viestintä ja demokratia: Kohti pluralistista julkisuutta? Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Kunelius, Risto (toim.) *Viestinnän jäljillä*. Helsinki: WSOY, 275–300.
- Nousiainen, Jaakko (1998). *Suomen poliittinen järjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Petersson, Olof & Holmberg, Sören (1998). *Opinionsmätningarna och demokratin*. Stockholm: SNS Förlag.
- Rahkonen, Juho (2006). HS-gallup ulkopoliittikkaa demokratisoimassa. Teoksessa Suhonen, Pertti (toim.) *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press, 235–252.
- Reunanen, Esa (2003). *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna*. Tampere: Tampere University Press.
- Salmon, Charles T. & Glasser, Theodore L. 1995. The politics of polling and the limits of consent. In Glasser, T.L. & Salmon, C.T. (toim.) *Public opinion and the communication of consent*. New York: The Guilford Press, 437–458.
- Smith, Tom (1990). The first straw? A study of the origins of election polls. *Public Opinion Quarterly* 54:1, 21–36.
- Suhonen, Pertti (1991). *Kaksisuuntainen peili: Mielipidetutkimukset julkisuudessa ja politiikassa*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Suhonen, Pertti (2006). *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Suhonen, Pertti (2006b). Ulkopoliittiset gallupit presidentinvaaleissa 2006. Teoksessa Käkönen, Jyrki & Paastela, Jukka (toim.) *Demokratia ja poliittinen osallistuminen*. Tampereen yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, 254–274.
- Suhonen, Pertti (2007). Mielipidetutkimukset presidentinvaaleissa. Teoksessa Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) *Presidentinvaalit 2006*. Helsinki: WSOY, 56–76.
- Verba, Sidney (1996). The citizen as respondents: Sample surveys and American democracy. *American Political Science Review*, 90:1, 1–7.
- Warren, Kenneth F. (2001). *In defence of public opinion polling*. Oxford: Westview Press.
- Worcester, Robert M. (1991). *British public opinion: A guide to the history and methodology of political opinion polling*. Oxford: Basil Blackwell.